
Z prac Działu Dokumentacji Literackiej XX w. Instytutu Badań Literackich.

Biuletyn Polonistyczny 3/8, 8-11

1960

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dawniotw o tak zasadniczym charakterze, chociaż redagują je oddzielne komitety, jak nowy Korbut czy Słownik Mickiewiczowski, w niepokojący sposób wzrosły zaległości na tym odcinku. Jednocześnie też po pewnym zastoju ruszyły prace historycznoliterackie o zakroju interpretacyjnym.

Wszystko to zarówno stwarza konieczność właściwej repartycji szczupłych środków wydawniczych, zwłaszcza że nie znosi się w tym względzie na rychłą poprawę. Niewątpliwie pewne typy wydawnictw, zwłaszcza edytorskich, bibliograficznych i materiałowych będą musiały ulec zahamowaniu, oby tylko czasowemu. Niewątpliwie też należy szukać nowych środków poza planem wydawniczym Instytutu Badań Literackich. Dzieło tak fundamentalne i przydatne każdemu bezwzględnie naukowcowi-humaniście jak nowa edycja Korbuta domaga się, ażeby zostało wzięte pod uwagę przy planach naukowych Millenium, jest bowiem przewodnikiem poprzez wielowiekowy rozwój kultury polskiej. Całość zaś kłopotów i spraw wynikających na tej trzeciej płaszczyźnie pracy Instytutu Badań Literackich PAN, dotycząc w swojej istocie całości polonistyki, na pewno zwróci baczność uwagę w Komitecie naukowym naszej dyscypliny.

Kazimierz Wyka

Dyrektor Instytutu Badań Literackich
Polskiej Akademii Nauk

Z PRAC DZIAŁU DOKUMENTACJI LITERACKIEJ XX w.
INSTYTUTU BADAŃ LITERACKICH

Gabriela Zapolska. Monografia bibliograficzna

Praca doktorska Jadwigi Czachowskiej, której ukończenie przewidywane jest na koniec 1960 r., jest próbą nowego typu pracy materiałowej, łączącej bibliografię z szerokim komentarzem dotyczącym genezy i dziejów poszczególnych utworów.

Komentarz ten, przerastający kilkakrotnie część bibliograficzną, opracowany zostanie na podstawie nie wykorzystanych dotąd, a częściowo zupełnie nieznanymi materiałami związanymi z życiem i twórczością Zapolskiej. Wykorzystano tu bogatą korespondencję pisarki, zwłaszcza listy jej do A. Wiślickiego, S. Laurysiewicza,

S. Janowskiego, L. Szczepańskiego, W. Feldmana, A. Grzymały-Siedleckiego i wielu osób ze świata literackiego i artystycznego, tłumaczy i wydawców zagranicznych. Sprawa recepcji i dalszych dziejów utworów wydawniczych i scenicznych będzie opracowana na podstawie zbiorów teatralnych i materiałów z prasy; ważniejsze i bardziej interesujące głosy krytyki zostaną omówione lub cytowane.

Monografia bibliograficzna Zapolskiej zakładając postulat kompletności w zakresie twórczości pisarki gromadzi również autografy i ważniejsze odpisy sztuk teatralnych znajdujące się w zbiorach bibliotecznych i prywatnych. W zakresie bibliografii przedmiotowej zbiera również możliwie pełny materiał (duże trudności sprawia zwłaszcza dotarcie do recenzji teatralnych w prasie codziennej oraz głosów krytyki z licznych przedstawień zagranicznych).

Pisma krytyczne Z. Przesmyckiego¹

Praca nad twórczością krytyczną Z. Przesmyckiego (Miriam) w latach 1882-1897 została rozpoczęta od zebrania zupełnie nie wykorzystywanych dotąd materiałów. Dzięki pomocy IBL udało się sprowadzić z Czeskiej Akademii Literatury mikrofilmy listów Miriam do pisarzy-Czechów.

Starania o informacje z Brukseli, czy dotrwały tam listy Przesmyckiego do pisarzy Młodej Belgii, na razie nie dały żadnego rezultatu. Można podejrzewać, że listów tych było bardzo wiele, adresowanych m.in. do Maeterlinoka, Verhaerena, Rodenbacha, W. Gille'a i innych. Prócz tego okazało się, że Miriam pisywał do kilkunastu pism - w tym wielu odczytnych - i prawdopodobnie używał kilku nie znanych dotąd pseudonimów i kryptonimów. Konfrontacja listów Miriam z tekstami pozwala przypuszczać, iż pisywał on recenzje z zakresu np. filozofii nauk humanistycznych sygnowane małym "m". Wspomniane prace przygotowawcze pozwoliły na dokonanie wyboru pism krytycznych Miriam (z lat 1882-1900) w zakresie poszerzonym o parę pozycji nie wiązanych dotąd z jego nazwiskiem. Przebadanie "Życia", które Miriam redagował w latach 1887-1888, doprowadziło do stwierdzenia, iż program redaktora, konsekwentnie realizowany w piśmie, postulował ściśle związki nowej poezji z narodowo-wyzwoleńczym nurtem ro-

1) opr. E. Korzeniewska

mantyzmu. Miriam próbował stworzyć teorię polskiego parnasizmu, łączącego najwyższą dbałość o formę z żywą patriotyczną troską o losy narodu. Pragnąc odegrać rolę organizatora i inicjatora nowej poezji przygotowywał wydanie zbiorowej księgi poetyckiej pt. "Parnas" wzorowanej na francuskim "Le Parnasse contemporain". Informacje o programie estetycznym Miriama i jego współpracy z czasopismami (zwłaszcza ze "Światem" 1888-1895) mają stanowić wstęp do przygotowywanego wyboru, opatrzonego ponadto 5 arkuszami przypisów, które ujawniają pasje polemiczne Miriama i ataki krytyki, zwalczającej jego działalność. Trudności związane z dotarciem do tak niedawnych a tak zdewastowanych przez wojnę materiałów wskazują na gwałtowną potrzebę szerszego zajęcia się literaturą końca XIX wieku, która z pewnością kryje w sobie niejedną niespodziankę nawet dla historyków literatury.

Archiwum M. Dąbrowskiej

Instytut Badań Literackich podjął prace zapoczątkowujące gromadzenie archiwum dotyczącego M. Dąbrowskiej. Materiały zbiera Maria Szybowska pod kierunkiem doc. E. Korzeniewskiej.

W ciągu 1959 r. zbierano materiały pod kątem przygotowywanej przez M. Szybowską rozprawy "Rzeczywistość i fikcja w twórczości Marii Dąbrowskiej". Jest to jeden z kluczowych problemów jej pisarstwa, tak wiernie osadzonego w realiach społecznych, obyczajowych, a nawet geograficznych. Opracowanie tego problemu pozwoli też wyciągnąć wnioski szersze, dotyczące pewnych podstawowych cech pisarstwa realistycznego.

Pierwszym bodźcem do podjęcia studiów nad tym tematem był "dziennikarski" wyjazd z Marią Dąbrowską do Kalisza i podkaliszkiego Russowa (= Serbinów z "Nocy i dni") oraz uzyskane w tym czasie od pisarki informacje dotyczące najważniejszych miejsc. Taka konfrontacja z krajem młodości pisarki a zarazem z krajem "Nocy i dni", "Ludzi stamtąd" i "Uśmiechu dzieciństwa" przyniosła niezwykle interesujące spostrzeżenia. Pomoc pisarki, jej cenne uwagi, sprostowania i uściślenia stwarzają najlepszą gwarancję wszystkich ustaleń.

Jako pierwszy etap prac wybrano temat "Kalisz i ziemia kaliska - kraj Marii Dąbrowskiej". Chodziło o "rozwiązanie" i widentyfikowanie różnych miejsc i miejscowości związanych z życiem

pisarki oraz opisywanych w jej utworach bądź to pod nazwami fikcyjnymi ("Noce i dnie", "Znaki życia"), bądź z zachowaniem autentycznych nazw ("Uśmiech dzieciństwa", "Ludzie stamtąd", Opowiadania dla dzieci).

W tym celu posłużono się materiałami fotograficznymi. Zestaw fotografii o charakterze dokumentalno-artystycznym (225 zdjęć wykonanych przez fotografa Andrzeja Szypowskiego, pokazujących stan obecny opisywanych miejsc oraz reprodukujących znalezione materiały archiwalne z bibliotek, muzeów i prywatnych zbiorów) w połączeniu z kartoteką haseł i odpowiednich cytata stanowi pomocniczy materiał naukowy.

Oprócz analizy tekstu utworów i "sprawdzenia ich" w terenie konieczne było przeprowadzenie wywiadów z osobami pamiętajacymi ziemię kaliską z lat 1890-1914.

Zebrane materiały są oczywiście drobnym fragmentem przyszłych ustaleń, ale już one rzucają czasem interesujące światło. Np. w "Zegarze z kukułką" ksiądz Augustyn posługuje się książką lekarską. Otóż dzięki szczęśliwemu przypadkowi znaleziono starą książkę lekarską, której wygląd zewnętrzny i przepisy odpowiadają opisowi w "Zegarze z kukułką". Jak się okazało, autorka wyzyskuje ją w wielu utworach i w najrozmaitszych funkcjach.

Dalsze prace stanowiąc będą rozszerzoną kontynuację rozpoczętych prac. Będą to w szczególności:

- 1) selekcyjne zbieranie materiałów ikonograficznych dotyczących życia i twórczości M. Dąbrowskiej; dzięki życzliwej pomocy autorki istnieje możliwość uzyskania pewnych materiałów archiwalnych ze zbiorów Marii Dąbrowskiej, jej rodziny i przyjaciół;

- 2) tworzenie kartoteki osób występujących w utworach, porównywanie ich i szukanie ewent. pierwowzorów,

- 3) gromadzenie źródeł dotyczących tła historyczno-społecznego oraz obyczajowego.

ZBIÓR NOWOROCZNIKÓW W BIBLIOTECE INSTYTUTU BADAŃ LITERACKICH

W nocie informującej o pracach nad bibliografią noworoczników i pism zbiorowych z lat 1800-1863, umieszczonej w zeszytcie 4 Biuletynu Polonistycznego (s.8-10) autorki zreferowały